

U bivšem socijalističkom sustavu država je držala cijene pod kontrolom. Kako za ovaj tekst nisu bitne političke implikacije te i takve politike (npr. interregionalna i intersektorska preraspodjela novostvorene vrijednosti) to ćemo ih zanemariti. Privredna struktura koja je rezultirala kontrolom cijena bila je feudalna, oligopolna i održiva zbog mekanog budžetskog ograničenja.

Pojednostavljeno rečeno od republika i pokrajina do zajednica općina i općina svi su inzistirali (i obično uspjevali) da imaju banku, ili bar filijalu velike ovlasti, svoje tvornice, hotele, itd. Tako je u Hercegovini svaka općina imala svoj hotel i otkupnu duhansku stanicu. Hotel je od otvaranja imao gubitke a otkupne duhanske stanice su bile izvor prvobitne socijalističke akumulacije što je priznao i Vladimir Bakarić.

Izneseno pokazuje što se događa s privrednom strukturom kada se kontroliraju cijene. Ekonomisti bi rekli kontrola cijena eliminira alokativnu funkciju kapitala što znači da se odluke o investicijama donose voluntaristički (npr. Obrovac).

Samoupravni socijalizam nije rješio dva temeljna problema a to je cijena kapitala i cijena radne snage. Cijena kapitala je bila «klasni neprijatelj» birokratiziranoj i boševiziranoj vladajućoj strukturi jer bi njezino postojanje eliminiralo potrebu za «drugovima». Cijena radne snage određivala se spomenutom kontrolom cijena jer su se, po prirodi stvari, osobni dohoci maksimirali. Stariji se sjećaju da je prvi korak bilo kojoj novoj ekonomskoj politici bilo zamrzavanje osobnih dohodaka ili ograničenja njihovog rasta u odnosu na rast društvenog proizvoda. Kako je priča zavaršila znamo.

Kamatna stopa je bitna poluga odnosno instrument ekonomske politike. Nominalna kamatna stopa dijagnostički pokazuje stanje nacionalnog gospodarstva. Pokušaji umjetnim održavanjem bilo kojeg instrumenta završava potpuni promašajem. I ne samo to. Stanje u gospodarstvu je gore na kraju nego na početku umjetnog definiranja bilo kamate, bilo tečaja, bilo neprimjereno visoke porezne stope, itd.

U Hrvatskoj je u zadnjih desetak godina došlo do snažne ekspanzije novčane mase, odnosno kredita poslovnih banaka stanovništvu. Država se uglavnom zaduživala u inozemstvu a privreda je bilježila značajno niže stope rasta uzetih kredita. Svi su zaduženi. I što je normalnije nego smanjiti cijenu tog duga kako bi se održao socijalni mir?! Takav pristup je neprihvatljiv u ekonomskom pogledu. Problem socijalnog mira valja tražiti u dinamiziranju privredne aktivnosti a ne kontrolom kamatnih stopa. Osim toga zašto se ne raspravi temeljno pitanje: zašto su kamatne stope u Hrvatskoj tako visoke? Odgovor na to pitanje se izbjegava i stvari se rješavaju tako da se gordijski čvor jednostavno presiječe. Ipak valja identificirati da je to Aleksandar Makedonski mogao učiniti jer je pobijedio Darija III i iza sebe imao očevu falangu. Hrvatska je gubitnica i iza nje stoje samo dugovi kako u inozemstvu tako i u tuzemstvu.

Postojeća kamata, istini za volju, nije niska. Što više ona je uglavnom bitno veća nego što banke primjenjuju prilikom odobravanja kredita. Banke će se jednostavno prilagoditi novim ograničenjima jer će kreditirati aktivnosti nižeg rizika i stvar je svršena. Isto tako u narednom razdoblju poslovne banke računaju na dobrog i nezasićenog dužnika a to je hrvatska država. Prema tome limitiranje kamata ima za cilj smanjiti kamate na nenaplaćene kredite iz prošlosti

mjenjanjem instrumenta zatezne kamate. Ovim je instrumentom stvoreno toliko štete za uspostavu financijskog tržišta da to naparosto nije moguće naglasiti. Ali što se može kada hrvatska vlast ima u vidu samo kratkoročne ciljeve i parcijalne mjere. Nikako se ne želi shvatiti da su kratkoročni problemi posljedica nedovoljnog planiranja pa nam se događaju stvari «preko noći» a kad bukne vatra najbolji su stručnjaci vatrogasci. Pri tome se zaboravlja da gašenje požara amanjuje ukupnu štetu ali i samo gašenje izaziva dodatne štete.

Ipak, limitiranje kamata i nije tako bezazleno. Naime, ukoliko pretpostavimo da nam svijet neće davati kredite kapom i šakom. Ukoliko ćemo se morati pokriti upravo toliko koliko je «biljac» dug. Mogla bi se pojaviti aždaja poznata pod svojim umjetničkim imenom - Inflacija. Naime, dosadašnji priliv deviza je zadovoljavao svaku potražnju putem uvoza. Ekspanzivna monetarna i kreditna politika je samo dinamizirala uvoz i cijene se nisu povećavale. Sve nam je to omogućeno zahvaljujući Njihovom Veličanstvu fiksnom tečaju. Abdikacijom Njihovog Veličanstva stvari se dramatično mijenjaju. Nestaje ponude ali zato dramatično raste potražnja za devizama (što tobože sadaćnji ravnotežni tečaj preko noći baca na koljena). Nedovoljna ponuda roba iz inozemstva «potiskuje» cijene prema gore. Dramatično se mijenja uloga države koja postaje još veći distributer ionako nedovoljnih prihoda države koji se zbog smanjenog deficita robne razmjene s inozemstvom dodatno se smanjuju. Centralna banka poseže za sve restriktivnijom monetarnom i kreditnom politikom kako bi usporila inflaciju. Ali kako znamo da inflacija nije samo monetarni fenomen stvari se ne odvijaju sukaldno željama. Jasno je da kamatna stopa raste i preko devetnaest posto. I to je priča koja je moguća i nedaj Bože da nam se ostvari. Nažalost prilično tvrdoglavo se krećemo upravo u tom pravcu.

Sve u svemu limitiranje kamatnih stopa sugerira da kažemo: Nevidljiva ruka Adama Smitha u Hrvatskoj je na krivi način amputirana. Ipak, da ne bude zablude Živio neoliberalizam!